

תוכן עניינים

- פרק א': כללי 1
- פרק ב': סעיף 25 לחוק הירושה לא נועד ליצור דרך חדשה של עריכת צוואה, אלא מאפשר קיום צוואה על-אף פגם או חסר בצורתה..... 7
- פרק ג': לא היה לבית-המשפט ספק - פרשנות..... 11
- פרק ד': צוואה בעדים..... 25
1. כללי 25
2. עד אחד - האם ניתן להכשיר את הפגם הצורני באמצעות סעיף 25 לחוק הירושה? 30
3. בהתאם להוראות סעיף 25 לחוק הירושה, היה עליו לשכנע, באופן שלא מותר ספק, כי הצוואה משקפת את רצונה החופשי והאמיתי של המנוחה 35
4. היעדר תאריך, היעדר הצהרת המנוח בפני העדים..... 42
5. אי-ציון הקראת הצוואה למצווה..... 42
6. הצוואה לא הוקראה למנוח וגם לא תורגמה למנוח כלשונה..... 43
7. בית-המשפט הגיע למסקנה, כי שני העדים לצוואה לא היו מודעים לתוכן הצוואה, וכי השניים לא ווידאו עם המנוחה שתוכן הצוואה אכן משקף את גמירות דעתה ואת רצונה. פגמים אלה אינם פגמים צורניים שניתן להתגבר עליהם באמצעות סעיף 25(א) לחוק הירושה 44
8. הצוואה הובאה בפני שני עדים, חרף חסרונה של חתימה אחת - הפגם של חוסר בחתימת עד, ניתן לתיקון 51

9. פרשנות לפיה יש להבדיל בין פגם לפגם מבחינת חומרת פגימתו הרעה תוך בחינת חומרתה, בהתייחס לסוג הצוואה בה נפל אותו פגם - בכל הנוגע למידת השכנוע הנדרשת בסעיף 25 לחוק הירושה והפעלת שיקול-הדעת של בית-המשפט בהפעלתו - הינה פרשנות ראויה ומתונה יותר, המתאימה עצמה לנסיבות המיוחדות של המקרה הנדון 54	
10. אין כל פגם בכך שהמנוחה חתמה אחרי חתימת העדים 60	
11. בהיעדר שני עדים או בהיעדר של אחד מהשניים, לא ניתן לקיים את הצוואה 63	
12. בצוואה אין אישור של העדים, בחתימת ידם על פני הצוואה, שהמצווה הצהיר בפניהם שזו צוואתו 66	
13. בצוואה בעדים נוכחותם של שני עדים שבפניהם אמור המצווה להביא את צוואתו היא בגדר "מרכיב יסודי" 73	
14. פגמים צורניים בהצהרת העדים - "זו צוואתי", השוני בכתב ידה של המנוחה בכתובת התאריך אל מול חתימתה 73	
15. על גבי הצוואה קיימת אי-התאמה בין התאריך הלועזי לבין התאריך העברי, העברת נטל ההוכחה, אי-התייצבותה של הנתבעת. 75	
16. נטל הראיה והשכנוע - צוואה בעדים 78	
17. הצוואה נעדרת הצהרה של העדים כי המנוח הצהיר שזו צוואתו 80	
18. אם אכן יתברר כי העד לא נכח בעת החתימה על גבי הצוואה, כי אז מדובר בהיעדרו של רכיב יסודי כמשמעותו בסעיף 25 לחוק הירושה שאין בכוחו לרפא ודין הצוואה ביטול 87	

19. הדרישה לקיומו של מצווה, דרישת הכתב והדרישה לנוכחות עדים הן בגדר מרכיבי יסוד בצוואה בעדים (סעיף 25(ב)(2) לחוק) ובלעדיהם לא רשאי בית-המשפט להורות על קיומה של הצוואה (סעיף 25(א) לחוק)..... 88

20. אם נעשתה הצוואה בשפה שמצווה אינו מבין - אף שכאמור אין חובה לציין על פני הצוואה את עובדת התרגום, יש בהיעדר הציון עצמו כדי לעורר חשש בדבר אמיתותה של הצוואה, חשש זה אינו מתעורר מכוחו של סעיף 25 לחוק הירושה, אלא עולה מנסיבות העניין 88

21. האם מדובר בפגם שניתן לתקנו לפי סעיף 25 לחוק הירושה או שמדובר במרכיב יסוד כהגדרתו בסעיף 25 לחוק הירושה שלא ניתן לתקנו אף אם לבית-המשפט לא היה ספק שהצוואה "משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה"? 90

22. אין בדעתי להתערב בקביעת בית-משפט קמא, כי ראה בפגמים הנטענים, לכל היותר כפגמים צורניים בלבד הניתנים לתיקון בהתאם לסעיף 25 לחוק הירושה..... 92

23. פגם בתאריך 92

פרק ה': צוואה בכתב יד 95

פרק ו': צוואה בפני נוטריון 111

1. אין חולק כי האם לא קראה בפני הנוטריון את הצוואה בהיעדר יכולת לקרוא בשפה העברית. אין גם כל חולק, כי כל יתר הדרישות על-פי החוק לרבות ההקראה על-ידי הנוטריון בשפה העברית, אותה היא כן הבינה - הרי שברור על פניו כי הקראה זו (של המנוחה בפני הנוטריון) לא התקיימה בפועל - ספק רב, אם המדובר בכלל בפגם, ולכל היותר פגם זה ניתן לריפוי, באמצעות סעיף 25 לחוק הירושה 111

2. משנקבע, כי הצוואה לא הוגשה לרשות על-ידי המצווה עצמו, אין תחולה לסעיף 25(ב)(3) לחוק הירושה המאפשר לבית-המשפט לתקן פגם בצוואה.....	126
3. האישור הנוטריוני נעשה רק כחצי שנה לאחר שהצוואה נערכה ולאחר פטירת המנוחה.....	136
4. חוסר התאמה בין תאריך הצוואה לתאריך האישור.....	150
5. הצוואה הנוטריונית והסכם המתנה היו מעשי ידיו ורצונו של המבקש ולא של המנוחה.....	152
6. מה דינה של צוואה בפני רשות שעשתה מנוחה בפני נוטריון, אשר היה אחי בעלה המנוח?.....	153
7. מרכיב היסוד שבלעדיו אין תוקף לצוואה בפני רשות, הוא עצם האמירה בפני רשות או הגשתה לרשות על-ידי המצווה - סעיף 25(ב)(3) לחוק הירושה.....	157
8. משהרשות עצמה אינה נאמנה על דבריה והתגלתה ונקבע על-ידי בית-המשפט שהיא אינה דוברת אמת, הרי שאין בית-המשפט יכול להשתכנע שהצוואה היא צוואה שנאמרה על-ידי המצווה עצמה והמבטאת את רצונה האחרון של המנוחה.....	157
9. מצטרפת אני לקביעת כב' השופטת פאני גילת-כהן, כי גם אם נדרשה השלמת הפרטים באישור הנוטריונית, מה שאיני סבורה שנדרש בעניין צוואת המנוחה, הרי שסעיף 25 לחוק הירושה מאפשר ריפוי של הפגם הצורני.....	158

10. על-כן יש משמעות להוכחת האופן בו התקיימה הפגישה במהלכה נערכה הצוואה ובהסתמך על הוראות סעיף 25 לחוק, יש משמעות להצגת הוכחות לאופן מסירת הדברים לרשות.....158
11. מרכיבי הצוואה מתחלקים למרכיבי יסוד שבלעדיהם המסמך אינו בגדר צוואה ומרכיבים נוספים שבלעדיהם או במקום בו נפל בהם פגם ניתן לקיים את הצוואה על-פי הוראות סעיף 25 לחוק הירושה תוך שנטל השכנוע להוכחה כי זו משקפת את "רצונו החופשי והאמיתי של המצווה" מוטל על מי שמבקש לקיים את הצוואה 160
12. הפסיקה אשר החילה על הנוטריון צרכי פעולה מיוחדות אלו, ראתה בהן דרישות צורה דינמיות, הליכים שניתן להתעלם מפגם שנפל בהם או מהיעדרם, ולקיים את הצוואה מכוח סעיף 25 לחוק הירושה ...165
13. הוראת החוק העוסקת בצוואה בפני רשות הינה סעיף 22, ומרכיבי היסוד בצוואה זו, כפי שנקבע בסעיף 25 לחוק הם שהמצווה אמר את דברו בפני רשות, בין שהדברים נאמרים לרשות והיא רושמת אותם, ובין שהדברים מוגשים לרשות בכתב.....166
14. ביחס לטענה כי לא צויין באישור הנוטריוני מקום הקראת הצוואה - בניגוד לנטען סעיף 22 לחוק הירושה, אשר עוסק בצוואה בפני רשות, לא קובע כי האישור הנוטריוני יכלול את מקום הקראת הצוואה. למעלה מכך - גם אם הדבר עולה כדי פגם צורני, הרי שהדבר ניתן לריפוי באמצעות שימוש בהוראת סעיף 25 לחוק הירושה 169
- פרק ז': צוואה בעל-פה - שכיב מרע, מי שרואה עצמו, בנסיבות המצדיקות זאת, מול פני המוות - סעיף 23 לחוק הירושה 171**
- פרק ח': צוואה הדדית 185**
- פרק ט': ביטול על-ידי המצווה 209**

1. מבוא.....	209
2. "ביטול במפורש באחת הצורות לעשיית צוואה".....	210
3. "השמדת הצוואה".....	211
4. ביטול מכללא.....	214
5. ביטול הביטול.....	214
6. המנוחה לא ביטלה את הצוואה על-ידי השמדתה (או על-ידי אחת הדרכים האחרות שבחוק) - הערעור נדחה.....	215
7. האם ניתן, לצורך מתן תוקף לביטול הצוואה, לעשות שימוש בהוראות סעיף 25(א) לחוק הירושה?.....	225
8. ריפוי פגמים בהליך ביטול צוואה.....	236
9. בהלכת אהרון מדובר היה בפגם הרבה יותר מהותי מבנידונינו - מסמך ביטול צוואה נחתם שם בפני עד אחד בלבד! ולמרות זאת הכשיר בית-המשפט את מסמך הביטול שם באמצעות השימוש בסעיף 25(א) לחוק הירושה לאחר ששוכנע ללא כל ספק שזה היה רצון המבטל.....	241
10. על צד המבקש מבית-המשפט לתת תוקף למעשה ביטול פגום, או חסר מבחינה צורנית, על-פי נוסחו של סעיף 25 לחוק הירושה, בשני מופעיו (הקודם והנוכחי) - מוטל להוכיח ברמת הסתברות גבוהה מאוד.....	241
פרק י': שאלות ותשובות.....	243
פרק י"א: עניינים שונים.....	259

1. כידוע, עומדת לכל צוואה "חזקת כשרות" הקבועה בהוראות סעיף 25 לחוק הירושה 259
2. צוואה אשר התקיימו בה הדרישות הצורניות נהנית מחזקת התקינות, ועל המתנגד לקיומה מוטל הנטל להוכיח את טענותיו. לצד זאת, סעיף 25(א) לחוק הירושה קובע, כי גם מקום בו נפל "פגם בפרט מן הפרטים או בהליך מן ההליכים המפורטים בסעיפים 19, 20, 22 או 23 או בכשרות העדים, או בהיעדר פרט מן הפרטים או הליך מן ההליכים כאמור", רשאי בית-המשפט, בהחלטה מנומקת, לקיים את הצוואה, ובלבד שהתקיימו מרכיבי היסוד הקבועים לגבי כל אחת מצורות הצוואה והמפורטים בסעיף 25(ב) לחוק הירושה, ו"לא היה לבית-המשפט ספק" כי הצוואה משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה 259
3. אם לא קיים "מרכיב היסוד בצוואה" בהתאם לסעיף 25 לחוק הירושה, לא ניתן לקיימה 260